

Zielony Ład a konkurencyjność rolników – jak to pogodzić?

MAŁGORZATA BOJAŃCZYK

Dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności

Postulaty Europejskiego Zielonego Ładu od jakiegoś czasu wzbudzają spore kontrowersje wśród niektórych państw członkowskich UE. Najbardziej wyrazistym przykładem są chociażby ogólnoeuropejskie strajki rolników, którzy obawiają się zbyt wysokich kosztów wdrażania proklimatycznych rozwiązań. W dobie kryzysu klimatycznego oraz wyzwań związanych z zachowaniem konkurencyjności, wymóg obniżania emisyjności w rolnictwie i produkcji spożywczej zdaje się być korzystnym kierunkiem. Istotna jest jednak równowaga między zachętami, inwestycjami i regulacjami. Jak skutecznie implementować praktyki regeneratywne w rolnictwie? Co zrobić, by zapewnić konkurencyjność rolników? W jaki sposób tworzyć zrównoważone łańcuchy dostaw w polskim sektorze rolno-spożywczym?

Europejski Zielony Ład – jako jeden z flagowych programów Komisji Europejskiej – ma na celu uczynienie Europy pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu do 2050 roku. W 2024 r. Komisja Europejska opublikowała szczegółową ocenę skutków, dotyczącą możliwych sposobów osiągnięcia uzgodnionego planu¹. Na jej podstawie zalecono redukcję emisji gazów cieplarnianych netto o 90% do 2040 r. Nie jest to jednak wniosek ustawodawczy, a wizja Komisji, w której przanalizowano scenariusze (poziomy ambicji) w odniesieniu do różnych sektorów, w tym rolnictwa. Uzgodniony na 2040 r. cel będzie podstawą

nowego, ustalonego na poziomie krajowym, wkładu unijnego w ramach porozumienia paryskiego, który ma zostać umieszczony w UNFCCC (*Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu*) do 2025 r., przed COP30 w Brazylii. Cel ten został właśnie potwierdzony w nowych politycznych wytycznych Komisji Europejskiej na lata 2024-2029, gdzie znajdziemy m.in. odnowione zobowiązanie do realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, środków na rzecz sprawiedliwej transformacji i bardziej ambitnych celów klimatycznych.

Wsparciem dla procesu zmniejszenia emisyjności, również w rolnictwie i produkcji żywności, mają być: strategia „Od pola do stołu” i unijna strategia na rzecz bioróżnorodności

¹ *Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, COM(2024) 63 final, Strasbourg 2024.*

oraz towarzyszące im inicjatywy i ramy prawne. Wcześniejsze głosy, przedstawione m.in. w raportach Joint Research Center² (centrum badawcze Komisji Europejskiej), amerykańskiego departamentu ds. rolnictwa³ oraz w, postrzeganym za najbardziej wiarygodny, jeśli chodzi o metodologię, raporcie wpływu Uniwersytetu w Wageningen⁴, wskazywały na spadek produkcji żywności w różnych wariantach wprowadzenia strategii. Obecne postulaty, znajdujące odzwierciedlenie w wyrażanych przez wiele państw członkowskich zastrzeżeniach dotyczących niektórych aspektów Zielonego Ładu, jak również we wszechobecnym niezadowoleniu rolników i ogólnoeuropejskich strajkach, zwracają uwagę na to, że koszty związane z wdrożeniem Europejskiego Zielonego Ładu mogą być zbyt wysokie w obliczu bieżących wyzwań gospodarczych i politycznych. Pomimo pojawiających się niepewności co do dalszego zakresu realizacji w Europie ambitnego, zielonego planu, nie ulega wątpliwości, że inwestycje w innowacje wspierające zrównoważony rozwój sektora rolniczego są kluczowe dla długoterminowego budowania konkurencyjności polskiego i europejskiego rolnictwa, zrównoważonej produkcji żywności, ograniczania emisyjności oraz bezpieczeństwa żywnościowego Europy. Co istotne

– ewentualne zaprzestanie działań lub zmiana

ich obecnego kierunku mogłoby osłabić pozycję Europy jako lidera w walce z globalnym ociepleniem. Szczególnie rolnictwo i produkcja żywności mają szansę wesprzeć zrównoważony rozwój, dekarbonizację gospodarki na drodze do zerowego poziomu emisji netto do 2050 r. i osiągnięcie celów klimatycznych.

Mimo pojawiających się niepewności co do dalszego zakresu realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, nie ulega wątpliwości, że inwestycje w innowacje wspierające zrównoważony rozwój sektora rolniczego są kluczowe dla długoterminowego budowania konkurencyjności polskiego i europejskiego rolnictwa, zrównoważonej produkcji żywności, ograniczania emisyjności oraz bezpieczeństwa żywnościowego Europy.

Dotąd zawsze wygrywała ekonomia, co doprowadziło do degradacji gleb, obniżenia bioróżnorodności oraz miało wpływ na przyspieszenie tempa zmian klimatu. W tym kontekście zrównoważone rolnictwo i praktyki regeneratywne jawią się jako bardzo podstawowe działania, które koniecznie należy podjąć. Aby powstrzymać zmiany klimatu, a równocześnie zachować opłacalność produkcji rolniczej i jej akceptację społeczną, konieczna jest regeneracja gleby, wód i innych zasobów środowiska. Wdrażanie praktyk regeneratywnych pomaga w walce z kryzysem klimatycznym i obniża wrażliwość gospodarstw na jego skutki. Zrównoważone rozwiązania w rolnictwie, np. stosowanie odpowiednich sposobów uprawy gleby, dzięki którym można zredukować emisję gazów cieplarnianych i magazynować węgiel organiczny wychwycony

2 J. Barreiro-Hurle, M. Bogonos, M. Himics i in., *Modelling environmental and climate ambition in the agricultural sector with CAPRI model*, JRC Technical Report, Luxembourg 2021.

3 J. Beckman, M. Ivanic, J.L. Jelliffe i in., *Economic and Food Security Impacts of Agricultural Input Reduction Under the European Union Green Deal's Farm to Fork and Biodiversity Strategies*, United States Department of Agriculture, 2020.

4 J. Bremmer, A. Gonzalez-Martinez, R. Jongeneel i in., *Impact Assessment of EC 2030 Green Deal Targets for Sustainable Crop Production*, Wageningen Economic Research, 2021.

z atmosfery, pozwalają także na stworzenie nowego modelu biznesowego dla rolników. Rolnictwo zrównoważone stanowi zatem odpowiedź nie tylko na postępujące zmiany klimatyczne czy potrzeby konsumentów, którzy są coraz bardziej świadomi kryzysu środowiskowego i chcą mu przeciwdziałać, ale jest również istotną częścią budowania bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, korzystającej z zasobów w sposób racjonalny i oszczędny. Co więcej – kierunek ten jest niezmiernie istotny z uwagi na konieczność dostosowania się sektora rolno-spożywczego do wymagań przepisów unijnej dyrektywy w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (*Corporate Sustainability Reporting Directive*).

Najważniejszym i najtrudniejszym obszarem dotyczącym sprawozdawczości jest łańcuch dostaw, obejmujący współpracę z dostawcami i pozyskiwanie zrównoważonych surowców rolnych. W swoich celach strategicznych firmy często wskazują rolnictwo zrównoważone czy praktyki regeneratywne jako podstawę współpracy z dostawcami (rolnikami), stawiając na *insetting*, czyli ograniczanie emisyjności we własnym łańcuchu dostaw. To pozytywny trend, choć wdrażanie go w praktyce bywa trudne. Jest to również kluczowe, m.in. z uwagi na zalecenia Komisji Europejskiej w tym zakresie, która wskazuje⁵, że kompensacja (*offsetting*) może zniechęcać przedsiębiorców do ograniczania emisji. Aby w odpowiednim stopniu przyczynić się do osiągnięcia celów w zakresie łagodzenia zmiany klimatu, przedsiębiorstwa powinny w pierwszej kolejności dokonać skutecznej redukcji emisji

w ramach własnej działalności i łańcuchów wartości (zakres 3), zamiast polegać na kompensacji.

Rolnictwo zrównoważone stanowi odpowiedź nie tylko na postępujące zmiany klimatyczne czy potrzeby konsumentów, ale jest również istotną częścią budowania bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej. Co więcej, w swoich celach strategicznych firmy często wskazują rolnictwo zrównoważone czy praktyki regeneratywne jako podstawę współpracy z dostawcami (rolnikami), stawiając na insetting, czyli ograniczanie emisyjności we własnym łańcuchu dostaw. To pozytywny trend, choć wdrażanie go w praktyce bywa trudne.

Jak wskazują wyniki badania Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności oraz Accenture⁶, wyzwania związane z mierzaniem emisji zakresu 3 w branży spożywczej wynikają głównie z konieczności pozyskiwania danych bezpośrednio od dostawców, takich jak rolnicy i hodowcy. Jest to pierwszy krok, niezbędny do określenia własnych emisji pośrednich z zakresu 3, które stanowią średnio około 90% całkowitych emisji przedsiębiorstw, co oznacza, że w tym obszarze istnieje największy potencjał ich redukcji. Jednak bez współpracy z dostawcami zebranie takich danych nie będzie możliwe. Ponad połowa badanych firm zadeklarowała przyjęcie celów redukcji emisji w łańcuchu

⁵ Zob. *Green Claims Directive*.

⁶ Polskie Stowarzyszenie Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności, Accenture, *Emisje w łańcuchu dostaw firm spożywczych w Polsce, 2024*, <https://rolnictwozrownowazone.pl/rolnictwo-zrownowazone/emisje-w-lancuchu-dostaw-firm-spozywczych-w-polsce/> [dostęp online].

dostaw już ponad dwa lata temu, jednak trzech na czterech uczestników badania nie wie, czy ich dostawcy podejmują jakieś działania w tym zakresie. Tylko 9% uczestników wskazała, że połowa ich dostawców ma plan na niskoemisyjną transformację.

Na ten moment wiele przedsiębiorstw rolno-spożywczych boryka się z problemami pomiaru emisji oraz raportowania wskaźników zrównoważonego rozwoju. Czynniki, takie jak: brak odpowiednich narzędzi cyfrowych i wiedzy, niewystarczająca digitalizacja procesów, niski poziom zaangażowania dostawców, stosowanie danych statystycznych zamiast rzeczywistych podczas kalkulacji sprawiają, że droga do niskoemisyjności jest jeszcze bardzo długa.

Jednym z głównych wyzwań jest uzyskanie dokładnych danych od dostawców, w tym rolników, co bywa trudne ze względu na brak odpowiednich narzędzi cyfrowych i niewystarczającą digitalizację procesów. Tylko 25% firm z sektora spożywczego w pełni zautomatyzowało swoje łańcuchy dostaw. Duże przedsiębiorstwa często współpracują z tysiącami gospodarstw, co wymaga zaawansowanych rozwiązań technologicznych. Ważne jest, aby korzystać z pomiarów rzeczywistych, a nie z szacunków statystycznych i estymowanych. Do kolejnych problemów można zaliczyć niski poziom wiedzy i motywacji wśród pracowników oraz partnerów biznesowych. Kluczowa jest tu edukacja i budowanie świadomości, a także zastosowanie nowoczesnych technologii,

takich jak sztuczna inteligencja, które mogą usprawnić proces zbierania i analizy danych oraz formułowania rekomendacji dotyczących działań redukujących emisje.

Na ten moment wiele przedsiębiorstw rolno-spożywczych boryka się z problemem pomiaru emisji, co oznacza, że droga do ich redukcji jest jeszcze bardzo długa. Strategia zrównoważonego rozwoju jest obecnie wdrażana tam, gdzie rozumie to zarząd bądź istnieje wymóg realizowania globalnych wytycznych i celów. Strategia ta powoli staje się integralną częścią organizacji oraz priorytetów inwestycyjnych. W rezultacie powstaje nowe podejście do tworzenia procesów biznesowych, obejmujące zaopatrywanie się w surowce pochodzące ze zrównoważonych źródeł oraz wspieranie rozwoju dostawców poprzez programy zrównoważonego lub regeneratywnego rolnictwa.

Współpraca firm z rolnikami przyczynia się także do redukcji pośrednich, co ma kluczowe znaczenie w zarządzaniu śladem węglowym w łańcuchu dostaw, szczególnie w kontekście wiążących europejskich standardów sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju (ESRS), związanych z klimatem i redukcją emisji. Standardy te, przyjmowane przez Komisję jako akty delegowane, stanowią będącym prawem. Raportowanie wskaźników zrównoważonego rozwoju przez firmy jest coraz lepiej monitorowane. Dowodzą tego między innymi inicjatywy legislacyjne Komisji Europejskiej, takie jak plany wprowadzenia kar finansowych za *greenwashing*. Niestety realizację tego celu nadal utrudniają: niski poziom zaangażowania dostawców, stosowanie danych statystycznych zamiast

rzeczywistych podczas kalkulacji emisji, brak cyfrowych rozwiązań oraz wiedzy, jak również niewystarczające skupienie przedsiębiorstw na emisjach w ich łańcuchu dostaw.

Wymóg obniżania emisyjności w produkcji spożywczej i związane z tym raportowanie zrównoważonego rozwoju przez firmy ma bezpośredni wpływ na producentów rolnych. Realizacja celów klimatycznych jest niezbędna w budowaniu odpornej i konkurencyjnej gospodarki, która będzie w stanie sprostać wyzwaniom XXI wieku (kryzys klimatyczny, bezpieczeństwo żywnościowe, ekonomiczne i technologiczne). Zapowiedziana przez nową Komisję Europejską kontynuacja zielonej i cyfrowej transformacji, wspartej

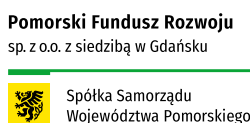
Zapowiedziana przez nową Komisję Europejską kontynuacja zielonej i cyfrowej transformacji, wspartej dodatkowo przez sztuczną inteligencję, będzie kluczowym elementem europejskiej strategii przechodzenia na bardziej zrównoważone praktyki i obniżania emisyjności – również w odniesieniu do przemysłu i rolników.

dotakowo przez sztuczną inteligencję, będzie kluczowym elementem europejskiej strategii przechodzenia na bardziej zrównoważone praktyki i obniżania emisyjności – również w odniesieniu do przemysłu i rolników. ■

O AUTORCE

Małgorzata Bojańczyk – Dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rolnictwa i Żywności. Ekspertka z zakresu wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej, Europejskiego Zielonego Ładu oraz zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do rynku rolno-spożywczego. Współautorka badań i raportów: *Jakie działania ESG w zakresie zarządzania śladem węglowym w łańcuchu dostaw podejmują przedsiębiorstwa z branży rolno-spożywczej w Polsce z 2024; Moment zwrotny w branży spożywczej – o tym, jak w czasach niestabilności zrównoważony rozwój pozwala budować odporność biznesu z 2022 r. i Zrównoważona żywność w Polsce z 2021 r.* oraz autorka publikacji w czasopismach polskich i międzynarodowych. Posiada kilkunastoletnie doświadczenie w zarządzaniu, legislacji, kontroli i skutecznym wdrażaniu projektów związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich. W ramach inicjatywy Agro Woman aktywnie wspiera kobiety w sektorze rolno-spożywczym, działając na rzecz eliminacji barier, promowania równości oraz uatrakcyjniania kariery w rolnictwie. Zanim dołączyła do Stowarzyszenia, pracowała w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, gdzie przez kilkanaście lat zajmowała się wspólną polityką rolą. Działa charytatywnie w projekcie Ogrody Polsko-Niemieckie oraz w Rotary Club Warszawa Goethe.

Partnerzy

Partnerzy numeru

